ANUL I — No. 33 5 LEI 13 AUGUST 1939

JURNALUL LITERAR

FOAIE SĂPTĂMÂNALĂ DE CRITICĂ ŞI INFORMAŢIE LITERARĂ

DIRECTOR / G. CĂLINESCU

Inreg. la No. 28 din 19 Dec. 1938 Reg. Publ. periodice la Trib. S. III C. Iaşi

Redacţia şi Administraţia / Librăria Ath. Gheorghiu Iaşi — Strada Cuza-Vodă No. 54 — Telefon No. 1301

Abonamentul anual / Lei 120
Pentru instituţiuni / Lei 500

Friedrich Nietzsche

O nuanţă în privirea unui om, o singură caracteristică în creaţia lui, spun de multe ori mai mult decât o operă de ansamblu, făurită, în genere, în sensul unui scop general, deci abstract. Nietzsche, omul cu ochii înduioşători, suferinzi, de o seninătate uneori dramatică, dincolo de care e lesne de ghicit delicateţa şi slăbiciunea unui suflet timid şi meditativ, se proiectează ciudat de tragic într'o operă închinată existenţei unui supra-om, însfârşit unei fiinţe imperative şi categorice, care nu cunoaşte nici prejudecata, nici nehotărârea. Singuraticul visător din Sils Maria, chinuit de boală şi desnădejde, omul în căutarea unei prietenii calde şi înţelegătoare, călătorul depe înălţimele pitoreşti ale Engandinului, pelerinul fermecat printre reminiscenţele italiene ale Renaşterii — în fine omul suferinţei şi mai presus de aceasta al îndoelii, aproape de graniţele nebuniei — are viziunea unei lumi conduse de o elită, care în cultul ei pentru o artă şi o moralitate superioară, nu cunoaşte nici mila, nici sacrificiul ori abnegaţia, atributele obişnuite ale unei turme de sclavi. Cu această tablă de valori noi, Nietzsche va răsturna tradiţiile unor epoci care au cunoscut intelectualismul, domnia ideilor, romantismul, domnia sentimentelor, sau orice încercare de socialism, creştinism, simptome de decadenţă, de mizerie morală a celor mici.

Pe firmamentul concepţiei lui Nietzsche ar trebui scrise cuvintele lui Goethe: „Am Anfang war der Tat", căci cugetătorul german are cultul faptei, al intuiţiei concrete, al unei trăiri intense, ceeace îl face astăzi mai actual ca oricând. Dacă Fr. Nietzsche este un sfărâmător de idoli, de prejudecăţi şi tradiţii false, de convenţii şi minciuni sociale — atunci, paradoxal, el nu o face decât cu scopul de a construi o singură şi durabilă iluzie a bietei fericiri omeneşti. Opera scriitorului norvegian H. Ibsen este cea mai pregnantă ilustrare literară a concepţiei nietzscheene. *Nora*, *Raţa sălbatecă*, *Arhitectul Solness*, *Brand*, *Duşmanii poporului*, sunt tot atâtea exemplificări dramatice ale concepţiei lui Nietzsche care predica un individualism intransigent dus până la anarhism, voinţa puternică a fericirii dusă până la prăbuşire, distrugerea obligaţiilor sociale curente duse până la completa anihilare a societăţii. Insă dacă e adevărat că fericirea oamenilor mici şi slabi se bizue pe o serie de minciuni convenţionale, asemenea acelei raţe sălbatece cu aripa împuşcată, ce se bălăceşte într'o apă artificială închisă într'un pod înzestrat cu decoraţii de marină, ca să aducă cel puţin de departe raţei rănite, iluzia unei vieţi în natură, în libertate deplină, atunci nici fericirea omului mare, a unui Brand, nu se poate întemeia pe adevăruri brutale şi, în majoritatea cazurilor, tensiunea se sfârşeşte prin prăbuşiri tragice... Pentrucă opera lui Nietzsche depăşeşte caracterul pur teoretic al cunoaşterii, omul Nietzsche fiind chinuit, dacă nu aproape nimicit de problematica existenţei, de sensul ei, însfârşit de marele mister al trăirii.

Drama vieţii filosofului, dă accentul hotărît faimoasei Lebenssinproblem, ce constituie, netăgăduit, centrul preocupărilor sale meditative. Fiindcă Nietzche nu gândeşte reflexiv concepţia sa, ci o trăeşte intens şi profund omeneşte. Iată dece cazul lui Fr. Nietzsche se luminează în perspectivele unei mari suferinţi ale unui filosof avid de cunoaştere şi torturat de viaţa care nu i-a acordat nici milă, nici înţelegere. Cu mare dreptate, un critic al operei cugetătorului spune că aceasta nu se rezolvă în întrebarea asupra înţelesului vieţii ci înainte de toate: „eine Frage nach dem Sinn des Leidens ist". Aşa, Nietzsche, această natură problematică, trece în decursul operei sale prin diverse concepţii ca: iluzionismul, pozitivismul, idealismul şi în sfârşit naturalismul, care în celebra „Der Wille zur Macht" depăşeşte simplele imperative etice, căpătând aspectul unui principiu metafizic universal. Opera lui Nietzsche este ca un răcnet de viaţă al omului condamnat să dispară, asemenea unui leu rănit, care pribegeşte prin deşerturi aride, în căutarea unui loc de scăpare. In opoziţie cu Schopenhauer, cum spune G. Simmel care cunoaşte numai un singur şi absolut cuvânt: nicht leben, cunoaşte Nietzsche în acelaşi grad unicul: leben. Insuşi Nietzsche, în cartea „Dincolo de bine şi de rău", spune: „Omul mai curând vrea nimic, decât nimic nu vrea". Şi dacă Schopenhauer după o serie de peregrinări meditative, ancorează la problematica suferinţei, de unde şi faimosul pesimism al paradoxalului mizantrop, atunci Nietzsche trăind suferinţa, aprofundând-o, ajunge la perspectivism creator, activ şi vibrant. Idealul lui Nietzsche: omul tare, omul superior, care calcă prejudecăţile şi morala curentă, spre a impune o scară de valori noi umanităţii, este fiinţa complet opusă omului Nietzsche. In cunoscuta operă din tinereţe, Geburt der Tragödie, Nietzsche, printr'o intuiţie remarcabilă, defineşte tragicul culturii elene care şi-a creat formele senine ale artei, spre a evada din cercurile tenebroase ale existenţei. Arta şi cultura greacă este marea iluzie a poporului, care a căutat să depăşească o existenţă meschină şi trecătoare, găsind aşa dar refugiul în calmul olimpic al artelor. Conflictul între calmul apolinic şi frământarea dionysiacă însoţeşte viziunea estetică a cugetătorului.

In civilizaţia şi cultura contimporană, Nietzsche va denunţa o serie de minciuni epocale, scheme de cunoaştere, forme de existenţă care nu justifică altceva decât voinţa de a trăi.

Iată dece filosoful german va lua o atitudine opoziţionistă faţă de intelectualismul contimporan, de transcendentalism, creştinism, formalism, etc., simptome de decadenţă şi epuizare, întronând pretutindeni unica şi în veci nedesminţita realitate: viaţa. Viaţa este un mijloc de cunoaştere — spune Nietzsche. Mai mult — suferinţa este singura care aprofundează şi îmbogăţeşte viaţa filosofului, este o cale de cunoaştere ine-

Leo Cezza

Urmare în pag. 4

Note

Citim în „Universul Literar" următorul vers:

Imi simţeam obrajii inimei,
veştezi şi reci,
In palmele heruvimilor...

Cititorul însă ar vrea să ia în palme obrajii feţei „poetului"...

*

In „România Literară" o poetesă scrie:

Te-am ales să-mi străjuieşti
noaptea fără lună
Şi'n goale singurătăţi, banii inimii să-mi numeri.

L-a tocmit, adică, peşte...

*

Dintr'o poezie publicată într'o revistă săptămânală:

Am prins în cupele mânilor
rotundul sânilor,
Să simt viaţa în fiordurile plămânilor.

Ni se pare că poetul a greşit organul...

*

Un poet se destăinueşte astfel într'o revistă:

Sunt vierme târîtor prin Univers,
Ghem de zdrenţe rostogolite
prin spaţiul imens.

Motiv de a fi aruncat în lada de gunoiu, nu de trecut în revistă...

*

D. George Demetru Pan face într'o poezie următoarea comparaţie:

Spre seară încă se face frumos,
Sângeră ca sputa de-ofticos...

Iar când soarele în sfârşit apune, Occidentul are — probabil — hemoptizie...

*

O scriitoare care a avut unele succese în proză, încearcă versuri neizbutite.

In ultima-i poezie, ea spune:

Toate înţelepciunile le-am cunoscut, Doamne!

Afară de aceea de a tăcea când trebue...

M. S.

Călătoriile lui Guliver

Sunt în atenţia europeană câteva opere cărora, printr'un vitreg joc al destinului, li s'a pierdut în cursul timpului semnificaţia cu care le-au învestit creatorii lor. Ne gândim la scrierile lui Rabelais, Cervantes, şi, firesţe, punem în fruntea lor pe acelea ale lui I. Swift.

Dintre ele, *Povestea butoiului*, *Tratatul aliaţilor*, *Scrisorile postăvarului*, şi-au păstrat în conştiinţa posterităţii caracterul lor satiric, pe când *Călătoriile lui Guliver* — tocmai acelea care l-au consacrat în ochii contimporanilor ca protagonist al genului — au devenit literatură pentru copii.

Concepută la reîntoarcerea în Irlanda — care fusese pentru Swift o mare decepţie: aceiaşi miniştri care doi ani îl consultase asupra tuturor chestiunilor politice, servindu-se de talentul lui pentru apărarea cauzei lor, apreciindu-i serviciile ca atât de indispensabile administraţiei că îl ţinuse cu forţa la Londra, la închiderea Parlamentului deabia îi svârlise eparhia din Saint Patrik — la prima elaborare opera avea desigur caracterul unei satire cu substrat subiectiv. Dar meditată îndelung, dată la lumină după mulţi ani de gestaţie, ea apare ca un nemilos rechizitoriu al „imperfecţiunilor, neputinţelor şi viciilor speţei umane". Nu este tipărită decât după a doua revenire în Irlanda, după altă călătorie la Londra, unde de data asta apăruse, nu ca în trecut „avocatul şi panegiristul unui minister, ci ca apărătorul întreprid şi hotărît al unui popor asuprit", numele autorului fiind învăluit în acel mister în care se complăcea irlandezul de câte ori publica ceva. Librarul Motte a intrat astfel în posesia manuscrisului: *i-a fost asvârlit în librărie dintr'o trăsură.*

Despre felul cum au fost primite *Călătoriile lui Guliver* de către public, ne informează W. Scott. „Niciodată, poate, o carte n'a fost atât de căutată de către toate clasele lumii. Cititorii înaltei societăţi găseau în ea o satiră personală şi politică; vulgul, aventuri pe gustul său; amatorii de romantism, minunăţii; tineretul, spirit; oamenii gravi, lecţii de morală şi de politică; bătrânii năpăstuiţi şi ambiţia desamăgită, maxime de o amară şi tristă mizantropie".

Nu numai în Anglia, ci şi pe Continent răsunetul lor fu foarte puternic. Voltaire, aflător atunci la Londra, le laudă prietenilor, sfătuindu-i să traducă cartea. Abatele Desfontaines nu se mulţumeşte numai cu traducerea, ci adaogă şi o continuare: Noul Guliver. După 1727 apare şi în Anglia o continuare, a unui autor obscur.

Succesul neegalat a dus la imitarea procedeelor literare folosite de Swift. Ea poate fi semnalată până şi în literatura noastră, în scrierile lui I. Ghica: *Insula Prosta* şi *Două călătorii în vis*. (Cultura sa de formaţiune engleză l-a îndemnat să uzeze de procedeele swift-iene pentru a critica şi pentru a da norme de îndreptare în chestiunile privitoare la economia politică).

Ar fi trebuit ca succesul unei opere cu atât de mare răsunet să crească cu trecerea timpului, dar lucrurile s'au desfăşurat altfel din grija acelor duşmani credincioşi, despre care pomeneşte însuşi artistul şi dintr'a vieţii care nu l-a cruţat.

Sănătatea artistului, totdeauna debilă—aproape în toate scrisorile către Stella se plânge de ameţeli, dureri de cap, ţiuituri de urechi—în ultimii ani devine cu totul rea. Ţintuit de paralizie, acel care stăpânise secolul prin nemiloasa luciditate a sarcasmului său, se stinge cu mintea împaienjenită.

Faptul că moare nebun are repercursiuni asupra preţuirii operei. Călătoriile în ţara piticilor, a uriaşilor, a cailor! Divagaţiile unui creer deranjat!

Totuşi cum nu putea fi neutralizată marea putere de însufleţire a acestor lumi închipuite — ceeace le asigură o uimitoare realitate pe planul ficţiunii — opera n'a putut fi înmormântată sub greutatea unei ignorări totale, ci numai gonită din conştiinţa oamenilor maturi, în rafturile bibliotecilor pentru copii. E semnificativ că şi azi editura Garnier, menţionează „Călătoriile lui Guliver" în *Bibliotheque enfantine* alături, de altfel, de opera lui Cervantes. O vină poate fi adusă şi desăvârşirii cu care artistul a ascuns ideea îndărătul imaginaţiei, cu care a învăluit acţiunea într'o puternică atmosferă de basm.

Orice îndoială asupra caracterului pamfletar al scrierilor sale, o risipesc *Scrisorile către Stella*. Se desprinde din ele, în linii de o nesovăitoare siguranţă, profilul moral al artistului. Dela primele scrisori se desvălue ca meditând la proiecte de răzbunare contra celor care l-au nemulţumit, fie personal, fie lezând spiritul de dreptate, de umanitate care-l animă; nemulţumiri ce se sublimează, toate în pamflet. Ca un leit-motiv revine mărturisirea: „trebue să-mi termin pamfletul; mi-am terminat aproape pamfletul şi-l voiu da la imprimat ca să mă răzbun pe un personaj sus pus care m'a primit rece; sunt foarte ocupat. Nu vă pot spune cu ce, dar aceasta va face mult bine şi va deschide ochii publicului, acum vrăjit şi ostil păcii (e vorba de celebrul pamflet „Purtarea aliaţilor"); am publicat pamfletul Fabula lui Midas; pentru a încheia cu concludenta frază: „acum nu mai am nimic de făcut (la Londra): din ordinul Reginei, parlamentul va lua măsuri pentru a interzice scrierile satirice, ceeace, presupun, va cuprinde şi pamfletul".

Pamfletul a fost pentru firea combativă a lui Swift mijlocul cel mai corespunzător al luptei întreprinse pentru triumful adevărului, al binelui, al dreptăţii „cărora popoarele nu le mai cunosc decât numele".

Mulţi au văzut în îmbrăţişarea carierei eclesiastice — fără nicio chemare sacerdotală — setea de-a parveni a unui alt Julien Sorel; în amestecul său în luptele politice, semnele unei ambiţii nestăvilite care s'a servit de toate mijloacele pentru a se ridica. Atunci de ce n'a uzat scriitorul de ascendentul moral, pe care i-l asigura genialul său condei şi a păstrat — chiar în apogeul succeselor sale politice — cel mai desăvârşit anonimat asupra scri-

Sanda Popescu

Urmare în pag. 3

Prietenie

Oglindă e apa: cristal,
Prin care, spre-adâncul închis
Coboară 'ndrăgit ca Narcis
Al muntelui vârf, triumfal.

La ora când raza e pură,
De cer e pământul legat
Şi crezi că-i un tot fermecat
Această măiastră sculptură.

Şi totuşi... când Eol, turbat,
Reci valuri aruncă în stânci,
In tainicul apei adânci,
Nu vezi nici un munte plecat.

Alecu Vellea

Din opera lui:

I. von Eichendorf*)

Zi şi noapte goneam fără întrerupere prin văi şi peste dealuri. Nici n'aveam timp să mă desmeticesc, căci ori unde soseam, caii stăteau înhămaţi; eu însă nu puteam să stau de vorbă cu oamenii, aşa că orice demonstraţie devenea inutilă; adeseori când eram în han, la mijlocul mesei, suna cornul de trebuia s'asvârl cuţit şi furculiţă şi să m'arunc în diligenţă, cu toate că de fapt nu ştiam încotro şi de ce eram nevoit să călătoresc cu o asemenea repeziciune neobişnuită.

Incolo, traiul nu era nicidecum aşa de rău. Mă culcam ca pe o canapea, când într'un colţ al diligenţei, când în celălalt, făceam cunoştinţă cu oameni şi ţări, m'aplecam în afară când treceam prin oraşe, răspundeam oamenilor care scoteau respectuos pălăria înaintea mea, şi salutam ca un vechiu cunoscut fetele dela ferestre, de se mirau şi se uitau cu curiozitate îndelung după mine.

Dar în curând mă înspăimântai grozav. Eu nu numărasem niciodată banii din punga găsită; peste tot plăteam însă mult hangiului pentru schimbul cailor, aşa că înainte de-a-mi fi dat seama, punga se goli. La început mă purtam cu gândul să sar, deîndată ce vom fi ajuns într'o pădure singuratecă, din diligenţă şi să fug. Dar apoi mă năpădi durerea gândindu-mă că această diligenţă cu care aş fi putut merge până la capătul lumii, ar rămâne părăsită.

Şedeam cufundat în gânduri, când observai deodată că diligenţa s'abate din drum. Il întrebai pe poştalion unde mă ducea. Dar puteam să vorbesc ce voiam, căci îmi zicea numai „Si, si Signore", şi'o lua razna de m'asvârlea dintr'un colţ în celălalt.

Acest fapt nu-mi eşea din cap, căci şoseaua se 'ndrepta printr'un minunat ţinut spre un măreţ apus de soare, o orbitoare mare de scântei. Din partea spre care ne-am îndreptat însă, se 'nălţa un munte solitar cu prăpăstii cenuşii, în care noaptea 'şi răsfrânsese de mult aripile. Cu cât ne 'nfundam mai mult, cu atât regiunea devenea din ce în ce mai sălbatică şi singuratică. Insfârşit apăru luna din dosul norilor. Lumina ei stranie, răspândită pe stânci şi printre copaci, te 'nfricoşa.

Inaintam încet în defileul strâmt; neîntreruptul uruit al roţilor se isbea de pereţii stâncoşi, pierzându-se în liniştea nopţii. Numai căderile de apă pe care nu le vedeam, răspândeau un murmur prelung. Cucuvaele ne strigau neobosite, din pădure: „Urmează-mă, urmează-mă".

In timpul acesta, observai că vizitiul, care, după cum văzui deabia atunci, nu purta uniformă şi nu era poştalion, se 'ntoarse neliniştit de câteva ori şi dădu biciu cailor; iar când m'aplecai în afară, se ivi deodată din tufişuri un călăreţ care trecu în goană prin faţa cailor noştri şi se pierdu îndată la celălalt capăt al pădurii. Eram năucit, căci, după cât îl putui recunoaşte la lumina lunii, era acelaşi omuleţ ghebos pe calu-i alb, pe care-l mai văzusem într'un han.

Vizitiul începu să râdă cu hohote de călătoria asta nebunească; apoi se 'ntoarse deodată spre mine, şi începu să-mi îndruge cu zel o mulţime de lucruri, din care, din păcate, nu înţelesei nimic. Apoi mână şi mai repede caii.

Eu însă mă bucurai în curând, căci în depărtare se zări o luminiţă, nu mult după aceea şi altele. Ele se 'nmulţeau mereu, se făceau din ce în ce mai mari, până ce ajunserăm la primele căscioare, agăţate ca nişte cuiburi de rândunele de stânci. Noaptea fiind caldă, uşile erau deschise şi puteam să văd fel de fel de oameni, adunaţi asemnea unor macabre umbre în jurul focului de vatră.

Noi însă ne urcarăm prin noaptea liniştită, pe drumul care şerpuia pe un munte înalt. Câteodată copaci înalţi, arbuşti atârnători, acopereau şi întunecau defileul. Alte ori însă puteai să cuprinzi cu privirea întreg firmamentul şi munţii, pădurile şi văile pierdute în adâncimi.

Pe o culme de munte se ridica un străvechiu castel, cu nenumărate turnuri poleite de argintul lunii.

Incordarea de a vedea unde mă vor duce în cele din urmă, mă stăpânea. O bună jumătate de oră trecu, înainte ca noi să fi ajuns în faţa porţii castelului. Aceasta intra într'un turn, năruit sus. Vizitiul pocni de trei ori din biciu.

Cioare speriate eşiră din toate ferestruicile şi crăpăturile bătrânelor ziduri. După asta, roţile diligenţei se rostogoliră pe drumul lung şi întunecos al castelului.

Din copitele cailor săreau scântei, un câine lătra plictisit, uruitul roţilor răbufnea de zidurile boltite, stâncile trezite strigau — aşa ajunserăm în acest vacarm asurzitor în curtea mică şi pietruită a castelului.

Traducere de **Gh. Edvorov.**

*) Din *Aus dem Leben eines Taugenichts.*

G. Topîrceanu

Despre o mare atmosferă lirică la Topîrceanu nu se poate vorbi, deci poezia lui e sortită să rămână în evoluţia valorilor estetice, pe planul valorilor minore. Scriitorul avea o cultură de autodidact, era dornic mereu de cunoştinţe, dar o cultură sigură n'avea, dovadă neîncrederea lui în critică pe care o lua în înţeles metafizic sau hilar. Prefaţa la „Pirin Planina" se termină aşa: „Dacă Critica din zilele noastre o va găsi proastă, iau toată răspunderea asupra mea: voi fi sigur că e o carte bună. Dacă dimpotrivă o va lăuda, d-ta singur vei fi răspunzător (editorul, n. n.) şi vinovat că ai îmbogăţit literatura română cu asemenea podoabă". E aici o notă de glumă, dar şi una evidentă de scepticism şi sarcasm nejustificat. Se cunoaşte apoi gafa că într'o poezie (Bene merenti, Migdale amare) Topîrceanu confundase pe Brahma, zeul, cu Brahmaputra, fluviul. In materie de poezie era totuşi în curent şi într'o conferinţă rostită în Aula Universităţii din Iaşi *Cum am devenit ieşan* mărturisea cam aceste păreri: „Ce este poezia, dacă nu sentiment?

Dela discuţiile stârnite de un articol al abatelui Brémond (La poésie pure, n. n.) a rămas stabilit că poezia este fiorul inefabil pe care-l simte omul în contact cu misterele realităţii înconjurătoare şi ale universului întreg.

Cu alte cuvinte, poezia ar fi o stare sufletească.

Dar cuvântul poezie mai are pentru noi încă un înţeles, mai precis. Când zici: Am citit o poezie şi mi s'a părut bună,— asta nu însemnează: Am citit o stare sufletească şi mi s'a părut foarte reuşită...

Poezia, în înţelesul obişnuit şi clar al cuvântului este arta versurilor,—adică o artă specială cum e pictura, sculptura, muzica, arhitectura.

După acestă definiţie, nimeni nu te împiedică să te înfiori şi să cazi în extaz în faţa universului; dar, ca să fii poet, trebue să scoţi din acei fiori ceva, o operă de artă concretă. Să n'ai cumva pretenţia să te admirăm numai fiindcă ai căzut în extaz, aşa, de unul singur. Iţi mai trebue şi darul de a ne face cu ajutorul cuvintelor, să simţim şi noi ce-ai simţit tu, să ne infiorăm şi noi puţin. Dacă nu toţi, măcar ici-colo câte unul, mai slab de înger. Abia atunci se chiamă că eşti poet când ai realizat concret o poezie, adică o operă de artă literară propriu zisă, mai mult sau mai puţin interesantă nu atâta după subiectul ei înalt, cât după mijloacele tale.

Şi să nu uităm când e vorba de o poezie de acest gen, oricât de izbutită, că nu se poate scoate din ea concluzii şi definiţii valabile pentru toată arta poeziei. Căci e vorba atunci numai de o ramură a artei poetice, care mai are şi alte ramuri de o potrivă de importante pentru omul lucid şi cultivat, care nu se complace în exerciţiul copilăresc al erarhizării genurilor după natura emoţiilor pe care le exprimă. In artă nu există gen superior şi gen inferior; există numai opere izbutite sau încercări avortate. Puterea de expresie e totul.

Fie că explorezi terenul tragicului, fie că-l explorezi pe acela al comicului nu materialul de care te-ai folosit ci numai calitatea realizării decide, singură, de valoarea artistului literar". (Postume, pag. 10-11).

Topîrceanu face aici greşala că înţelege ca şi Brémond dealtfel inefabilul ca pe o stare sufletească (ultimul o identifica până la urmă cu extazul rugăciunii); însă poezia nu reproduce nimic din realitate, e o supraordine, un ritual oficiat în viaţă, dar care nu seamănă cu existenţa. Nu interesează aşadar starea de spirit, sentimentul, ci semnificaţia lor artistică, sensul lor şi acestea nu pot fi exprimate numai tehnic, „concret". E dela sine înţeles că acel care nu poate figura o ordine superioară, nu e poet. Există fără îndoială mai multe tipuri de poezii, e posibilă prin urmare şi poezia lui Topîrceanu, în cea mai mare parte, humoristică. Depinde doar de „realizare", condiţie care nu este tot una cu versificaţia corectă şi cu „forţa de expresie".

Cunoscându-l ca pe un om spiritual, prietenii l-au convins pe Topîrceanu că e inteligent aşa că, scriind, poetul se plângea mereu de prea mult rafinament, de un prea sever autocontrol.

Că avea o minte ascuţită nu ştim, cert este numai că din operele lui reese psihologia unui blazat, a unui individ cu înclinaţii pentru ironie şi badinaj, farsă şi satiră. Acolo unde încearcă să devină intim, e de o discreţie naivă, reţinută, totuşi nu fără un sentimentalism adeseori minor şi secundar. Eminescianismul e bine ascuns, dar nu greu de recunoscut:

Dormi, iubire dulce?...
Numai eu întârziu, singur pe cărare,
Farmecul acestei clipe călătoare,..
Gândurile mele vin să te deştepte,
Cu pridvorul tainic să cobori pe trepte.
Să cobori în toamna limpede şi rece
Şi visând cu mine clipa care trece
Să-mi sporeşti tristeţea ceasului târziu
Când, străin de tine, sufletu-mi pustiu
Va porni zădarnic, rătăcind pe drum,
Să sărute urma paşilor de acum.

Poezia tristeţii nu cuprinde o parte mare din *Strofe alese*. S'a spus că Topârceanu manifesta un fel de algofobie, un soiu de refuz al suferinţii pe care chiar când o îndura, nu ezita să şi-o persifleze.

Adevărul e însă că poetul era instabil, superficial, obişnuit să ia totul *à rebours*. Din cauza asta, şi când se oprea mai mult asupra experienţilor proprii, banalitatea lor îl uimea silindu-l să le toarne în ridicul. Regretul iubirii e de natură romantică, lamartiniană, cu gesturile grandilocvente ale rătăcitului solitar:

Lângă ţărmul tristei mări
M'am oprit pe-o stâncă.
Apa tremură spre zări
Verde şi adâncă.

Sufletu-mi împovărat
De-o iubire moartă,
Se ridică ne 'mpăcat
Şi cu el o poartă.

Cum îşi duce greu în zbor
Vulturul de mare
Peste valuri călător
Prada moartă 'n ghiare...

Şi aici accentele sunt tot eminesciene deşi pasivitatea cu care poetul stă în faţa stingerii lui cosmice nu e lipsită de mister. Duioşia mai terestră, de tip Verlaine, înlătură impresia de ceremonie liturgică, de gratuitate simbolică a poeziei:

O, vis al iubirii trecute!
Sunt singur—omătul târziu
Pătează aleele mute
Şi parcul e încă pustiu.

Văd iarăşi castanii şi plopii.
Prin ramuri suspine străbat.
Acum cu sfială m'apropii
De banca pe care ai stat.
Şi pieptul începe să-mi bată.
De sus fluturând a căzut
Pe bancă o foaie uscată,
O frunză din anul trecut.

Romanţa are totuşi discreţie reţinând prin aerul ei degajat, prin impersonalitate. E ceva solemn în mişcările poetului care vine din nou în locurile fericirii pierdute.

De o gravitate mai înaltă e „Balada morţii" unde motivul e scos din poezia populară şi anume din *Miorita*. Poetul vrea să figureze aici cași Coşbuc în „Vara", sentimentul comuniunii omului cu natura, scufundarea în materie. Participarea aceasta la variaţiile impasibile ale geologicului e străbătută de o melancolie sumbră:

Astfel, tot mai neştiut
Spre adânc îl fură
Şi-l îngroapă 'n sânu-i mut
Veşnica Natură.

Vara trece, pe cărări
Frunza 'n codru sună.
Trec cernite înserări
Nopţi adânci cu lună.

Iar când norii 'nvăluesc
Alba nopţii Doamnă,
Peste groapa lui pornesc
Vânturi lungi de toamnă...

Sub titlul de „Rapsodii" Topîrceanu a scris în *Balade vesele şi triste* un ciclu de pasteluri, foarte gustate într'o vreme. „Rapsodiile" nu sunt însă poezii de contemplaţie, de ficţiune, ci simple observaţii ale unui îndrăgostit de lucrurile mici, grupate fără coeziune, după un simţ humoristic. Imagini şi exhibiţii de abil prestidigitator se întrunesc prin adiţiune dând o compoziţie uşoară, simpatică, dar lipsită cu totul de organizaţie interioară. Strofele au o valoare în sine, dar n'au valoare în context. E de remarcat doar efectul epigramatic, satiric sau jovial al unor versuri ce nu depăşesc încă facilitatea:

Florile 'n grădini s'agită.
Peste straturi, dalia,
Ca o doamnă din elită
Işi îndreaptă talia.

Trei petunii subţirele
Farmec dând regretelor
Stau de vorbă între ele:
— „Ce ne facem, fetelor?..."

Floarea-Soarelui bătrână,
De pe-acum se sperie
C'au să-i cadă în ţărână
Dinţii de mizerie.

E o exactitate de botanist, de entomolog, alături de o graţie aproape feminină în aceste notaţii fugare, o vervă inepuizabilă, dar tocmai prin asta, obositoare.

Topîrceanu e un bun miniaturist, priceput în combinaţii de ritm, rimă şi vocabular.

„Rapsodiile" n'au totuşi o mare semnificaţie fiind culese din domeniul fizic şi introduse într'un tablou baroc după ce obiectelor li s'a făcut o toaletă de gală.

Agitaţia plantelor, insectelor şi a celorlalte vieţuitoare din „Rapsodii de toamnă" seamănă cu un joc de păpuşi mecanice ce nu pot oferi decât o distracţie sumară.

Nici în „Rapsodii de vară" nu găsim decât aceeaşi descriere pe ton de glumă amară a mediului în care poetul nu face decât să privească mizantrop o tufă de scăeţi gândindu-se la dragostea apusă. Sensul e minor şi comicul nu acopere destul de bine duioşia iniţială a poeziei.

Rapsodiile de primăvară imită, ceeace e de necrezut, pastelurile lui Alecsandri.

In „Balada munţilor" poetul evocă un colţ de viaţă păstorească, cu schimbarea anotimpurilor, cu şirul precipitaţiilor atmosferice, cu prefacerea necontenită a cadrului primitiv. Dealtminteri toată poezia e bizuită pe trei tablouri în care viziunea e fotografică, rece, fără mister. Topîrceanu e şi aici, cași în alte versuri, numai plastic, adică deadreptul exterior. Cât despre pitoresc, nici acesta nu e altceva decât un adaos în plus, inutil, deoarece nu exprimă nimic din ceeace ar vădi semnificaţia artistică a poeziei.

Mai realizată e „Balada popii din Rudeni" unde poinţa finală denotă fineţă, humor bine găsit, deşi restul poeziei e făcut din acelaşi material inert, dintr'o alipire de peisagii precise însă fără amploare.

In ce priveşte „Balada chiriaşului grăbit" — cea mai cunoscută — ea nu e decât o bună cronică rimată pentru Sf. Gheorghe.

Poezia trăieşte numai prin intuiţia mecanică a instabilităţii, prin onomatopei, aşadar prin simple virtuozităţi stilistice.

Despre această baladă Topîrceanu dă indicaţii istorice în „Postume" (pag. 13-14). I se trimisese o telegramă dela *Viaţa Românească* să scrie ceva. Autorul era în Bucureşti tocmai în preajma unei mutări şi n'avea inspiraţie:

„In sfârşit, momentul de acalmie pe care-l pândiam s'a produs.

Ploaia s'a oprit ca prin farmec — nu se ştie bine pentru câtă vreme — înainte ca eu să fi apucat a scrie un singur vers. Trebuia să mă grăbesc. Am zvârlit condeiul cât colo şi m'am repezit asupra bagajului.

— Da'ce te duci? m'a 'ntrebat madam Schwartz, cu regret.

— Da... rămâi sănătoasă, cucoană, că-mi iau geamantanul şi plec! i-am strigat eu din prag.

Şi numaidecât am băgat de seamă că fără voia mea ştiută, făcusem ca din greşală — două versuri...

Două versuri care se confundau cu expresia naturală, nemeşteşugită, pe care viaţa însăşi mi-o adusese pe buze în acel moment culminant al despărţirii, şi care rezumau toată situaţia cu atmosfera şi cu tonul ei afectiv exact, fără un cuvinţel, fără o virgulă de prisos.

M'am dus la noua mea locuinţă şi am isprăvit acolo *Balada chiriaşului grăbit*, începută pe drum. Şi parcă cineva un demon familiar, îmi dicta versurile în ureche, unul după altul. Dar să nu vă închipuiţi că eu le transcriam aşa, ca o dactilografă, fără să mă amestec. Din contra, mereu îl întrerupeam, îi făceam observaţii şi-l corijam: Versul ăsta nu sună tocmai bine.., aici ar trebui parcă alt cuvânt... nu vezi că imaginea e forţată?

Iar El ţinea seamă de fiecare observaţii. Şi dacă s'ar fi supărat, — atâta pagubă! Aş fi renunţat la colaborare şi mi-aşi fi văzut de treabă, singur".

Topîrceanu îşi legitimează în aceste rânduri creaţia lucidă, spontană, dar supusă prelucrărilor. Atenţia poetului e legată însă tot de versificaţie şi de expresie, nu de tumultul lăuntric.

Că poetul umbla anume după sonorităţi se vede şi din „Broaştele", unde însemna aceste anomatopei:

Cum bat ca toaca toate şi-o
clipă toate tac.

Volumul *Migdale amare* e un ciclu de fantazii, sonete, pasteluri, romanţe şi chiar ode. In „Prefaţă" Topîrceanu susţine că versurile sunt lucrate fără concursul muzei, adică fără talent, dar cu dexteritate:

Oricum de-o fi ca'n viitor
Să placă versuri mele,
Las mărturie tuturor
Că n'ai colaborat la ele.

Din păcate, fără talent nu se poate crea nimic afară de madrigaluri ieftine, plesanterii de album şi proză rimată, de circumstanţă.

E curios cum Topîrceanu îşi imaginează că poate face poezie în marginea faptului divers, trivial, ca în cunoscuta butadă: „In jurul unui divorţ".

In „Cioara" avem aceeaşi aglomeraţie funambulescă de imagini ca în „Rapsodii". Poezia nu impresionează decât prin acrobaţii şi jonglerii stilistice. Cioara e definită astfel prin nu mai puţin de douăzeci de imagini pitoreşti, acide, nu rareori scăpărătoare de spirit.

Autorul rimează orice, deci şi întâmplări obişnuite ca: „vânătoarea", „motivele pentru care n'a concurat la premiile Academiei", recepţia d-lui Sadoveanu la aceeaşi instituţie, decorarea lui Ibrăileanu, ba uneori face şi polemică tot în versuri.

Poeziile de iubire au aici un ton frivol:

Pentru tine, adorato,
Vreau să-mi cânt de-acum încolo
Bucuriile 'n tremolo
Şi tristeţea 'n pizzicato.

Alteori Topîrceanu satirizează burghezia şi familiaritatea răscolind prin caetele fetelor cu cărţi poştale ilustrate:

Pe una scrie: „Dragă verişoară,
Ai auzit că P. P. K. se 'osoară
Şi vrea să ia o fată din Buzău?..."

Pe alta scrie numai: „Cugetare.
Amorul e un lucru foarte mare".
Şi iscăleşte: Guţă Popândău.

Poetul — e adevărat — nu narează, nu face anecdotă, dar simte nevoia să pună oriunde o glumă. Aceasta dă mai totdeauna un aspect burlesc care strică înfăţişarea de absolută seriozitate, chiar atunci când e humoristică, a poeziei. Din cauza asta, mult căutata ironie capătă la Topîrceanu adeseori o nuanţă de vulgaritate ca în strofa:

Pe trotoar alături saltă
Două fete vesele...
Zău că-mi vine să las baltă
Toate interesele!

Atât de îndrăgostit era acest poet de glume, încât nu pierdea bunoară prilejul să scoată din rondelul lui Haraucourt următoarea fabulă microscopică (din „Postume"):

— Au revoir! dit Toto
Et partit en Auto.
Il n'avait nul souci.
Au tournant dangereux
Il lui creva un pneu
Toto creva aussi.
Moralité:
Mourir c'est partir un peu.

Sau, după La Fontaine:

Un grand ours blanc mangea
un petit daim.
Il assouvit sa faim
Au moins pour une fois.
Moralité
On a toujours besoin d'un
plus petit que soi...

Dar genul în care lumea crede că Topîrceanu s'a impus, erau parodiile. Topîrceanu reprezenta prin 1916 moştenirea cea mai demnă a *Caleidoscopului* lui A. Mirea, continuată şi după patru ani mai târziu în Balade...

De fapt, trebue recunoscut dela început că parodia nu constitue o ocupaţie onorabilă pentru un poet veritabil şi nici colecţia lui Paul Reboux, *A la manière de...* nu e decât o întreprindere comercială.

De altfel Topîrceanu a reuşit să imite pe poeţii mediocri ca: Depărăţeanu, Bolintineanu, Speranţia, Codreanu, Minulescu, I. U. Soricu, Mircea Dem. Rădulescu, pe când din poeţii mari ca: Homer, Dante, Musset, Goga, Arghezi, Coşbuc, n'a reprodus decât, cel mult, tehnica şi limbajul.

Stanţele apocrife din „Divina comedia" n'au nimic dantesc, afară de amănuntul strict arhitectonic. Episodul e satiric, alert, dar redus la câteva aluzii pentru contimporani. Apariţia femeei e mai grandioasă:

O blondă apariţie 'ntristată
Plutea spre noi din umeda genune...
Şi'n întuneric, albu-i trup de fată,
Ingenunchiat ca pentru rugăciune
şi luminos şi fin ca diamantul
Părea 'ncrustat în rocă de cărbune.

In genere poezia lui Topîrceanu e făcută din combinaţii spirituale mărunte, adeseori puerile într'o limbă poleită, însă şi afectată *).

* * *

Prozei lui Topîrceanu îi lipsea elementul cel mai necesar pentru a se fi putut desvolta în voe şi anume imaginaţia.

Din cauza asta, şi cele câteva volume nu sunt altceva decât amintiri, memorii, şarje de ziar, polemici.

Dealtminteri, scrierile în proză ale lui Topîrceanu sunt şi puţine. *In ghiara lor* şi *Amintiri dela Turtucaia* au trecut în volumul cu însemnări din captivitate („episoduri tragice şi comice") *Pirin-Planina*.

Insemnările sunt interesante şi pentru biografia lui Topîrceanu dar şi pentru valoarea lor literară. Sunt schiţe cu oarecare legătură între ele, de un realism neexagerat, plin de savoare. Recunoaştem aici darul de povestitor simplu al poetului care-şi înşiră impresiile cu naturaleţă. Neajunsul e că scriitorul nu expune decât ceeace pare să se fi întâmplat înadevăr de unde şi o oarecare monotonie, provenită din uniformitatea evenimentelor. Noroc că autorul ştie să dozeze înlocuind epicul prin descripţie sau anecdotă.

Peisagiile sunt văzute mai mult geografic câteodată şi plastic: „Departe tare'n vale, peste revărsarea oştirilor de brazi înfipţi în povârnişuri, se zărea un sat spânzurat între stânci, la piciorul muntelui vecin; câteva căsuţe, risipite din el, ajungeau până'n vale. Vuetul mare al tunurilor izbind la răstimpuri în pieptul înalt al Pirinului, se întorcea cu răsunetele prelungi peste păduri — şi, la urechea oamenilor sălăşluiţi acolo, jos, trebuia s'ajungă tocmai din partea opusă dinspre miază-noapte.

La spate, deasupra noastră, o perdea îngustă de brădet ne despărţea de fâşia luminoasă a unui plai deschis care suia'n cer, până'n vârful muntelui; văzută de departe dinspre Melnik, acea fâşie goală cu margini drepte părea o dâră lăsată de o maşină de tuns pe tidva păroasă a unui uriaş."

Oamenii au siluete străvezii, aproape neconturate. O figură mai vie e a Cantargierei, *sestra* (infirmiera) dela hotelul prizonierilor din Sofia.

Incolo, viaţa de lagăr se scurge încet, fără dramatism şi în afară de pitoresc, cartea n'are nici măcar obişnuitul aer de umanitate al literaturii de război. De altfel, acesta e singurul merit al scriitorului, fiindcă se ţine departe de pledorie evitând pildele şi educaţia.

Nu se pot contesta calităţile de povestitor. Sunt scene narate cu un humor plin, altele, cu o duioşie simplă.

„Pirin-Planina" e poate cea mai bună carte a lui G. Topîrceanu.

Din *Scrisori fără adresă* amintim în special „Domnia lui Ciubăr-Vodă", o parodie a literaturii istorice vechi scrisă în limba cronicelor. Maliţiozitatea lui Topîrceanu găseşte aici un teren larg.

Iată cum se luptau Moldovenii cu Polonii:

„Şi împărţindu-şi Ciubăr Vodă oastea în patru pâlcuri, dat-au la tot pâlcul câte o huşniţă şi două steaguri care toate cu năroc i-au venit.

Ce până a se strânge toată oastea lui Ciubăr-Vodă la un loc, înţelegând din iscoade cum Leşii au şi trecut apa Nistrului pre la Mihălceni în ceasta parte şi au lovit la Şipinţi, răpezit-au Ciubăr-Vodă o samă de oaste înainte cu vornicul Iepure de strajă, să vază numai cu ochii. ce războiu să nu dea. Iară Leşii pogorând în gios până la Tămânjeşti, acolea au prins de veste cum şi straja lui Ciubăr-Vodă nu-i departe şi îndată şi-au tocmit Pocitoţki toată oastea pentru războiu. Ce Iepure vornicul, după învăţătura ce au avut, războiu n'au dat, ce s'au tras îndărăpt cu straja spre beleagul oştii, la Călţuna. Şi trecând apa de iznoavă s'au lăsat în gios şi iară s'au ţiit în sus, de mergeau Leşii pre de ceia parte şi Moldovenii pre de ceasta parte, de se vedeau cu ochii, şi-i suduiau ai noştri pre moldoveneşte, iară ace răspundeau pre leşeşte".

In rest, două schiţe sadoveniste, o schiţă în maniera lui Caragiale (O aventură) şi o sumă de articole din care se vede ura ce-o avea poetul pentru luxul civilizaţiei şi superficialitatea culturii. Bucăţile au însă o legătură prea îndepărtată cu literatura exprimând doar reacţia maioresciană împotriva „formelor fără fond" manifestată şi la *Viaţa românească*.

Activitatea literară a lui Topîrceanu trebuia să se încheie cu un roman *Minunile Sfântului Sisoe* care n'a ajuns însă decât la al patrulea capitol. Poetul voia să dovedească aici că oamenii îşi distrug singuri fericirea, refuzându-şi iluziile. Coborît pe pământ, Sfântul Sisoe avea să fie şi el cuprins de îndoiala tuturor şi în felul acesta trebuia să piardă puterea de a face minuni. Intors în Rai, el l-ar fi găsit gata să se risipească. Neterminate au rămas şi cele două poeme dramatice *Papură Vodă*, *Microcosm*.

Topîrceanu redacta greu. Rigiditatea formală, ca să ne exprimăm în termeni vechi, îi adăuga o dificultate în plus la sterilitatea lui funciară. Ambiţia de a scrie mai „frumos" a fost şi ea una din cauzele realizării necomplete ale acestui scriitor.

Al. Piru

*) „Omul are o conştiinţă artistică paralizantă în sensul artei exterioare şi totdeodată sentiment. De aceea la jumătatea realizării se blazează şi se refugiază în parodie şi în jonglerii. Topîrceanu nu-i niciodată aşa de liric încât să fie mare, niciodată aşa de facil încât să nu fie poet.

(G. Călinescu)

Corneliu Moldovanu, Purgatoriul

Scris nu mult după *Ion* al lui L. Rebreanu şi de un contimporan al acestuia, *Purgatoriul* ar fi dorit să opună romanului ţărănesc, romanul vieţii mondene: aristocratice, politice, financiare şi artistice. Grupurile esenţiale sunt acestea: familia bancherului Balin a cărui soţie Lelia nu e satisfăcută în căsătorie, familia inginerului Rareş, a cărui soţie Sanda se află în aceleaşi condiţii, soţii Amedeu şi Cora Vogalski, întâiul obez şi milionar, a doua tânără şi nemulţumită. Apoi trei unităţi virile reprezentând tot atâtea moduri erotice: dr. Crevedia, viitor ministru, cuceritor brutal şi cinic, Titu Monta, foarte uşuratec, dar totuşi fin şi sentimental şi Mircea Trestian, arhitectul, bărbat „ideal", iubind cu patimă şi cu înclinări matrimoniale.

Satirizează autorul această societate, cum s'ar părea din unele pagini? Propriu zis, nu, aşa cum Rebreanu înfăţişând dramele mediului rural nu face proces satiric. D. Corneliu Moldoveanu are aerul de a face tabloul unei lumi în care se simte la largul său dar în care descoperă ca pretutindeni „purgatoriul" vieţii. Este vădită intenţia de a releva umanitatea din toţi eroii chiar aparent abjecţi. Intriga romanului e constituită din conflictele erotice dintre cele trei familii şi cei trei bărbaţi. Lelia, căutătoare de emoţii sentimentale mai puternice, cade în braţele lui Crevedia care însă se plictiseşte curând şi o izgoneşte în mod ignobil, pentru a o înlocui cu Cora. Plecarea Corei din casa soţului provoacă sinuciderea acestuia. Şi Cora e apoi exasperată, dusă la nebunie şi la moarte, iar Crevedia se căsătoreşte, devenit ministru, tot cu Lelia. Sanda Rareş, mamă model, se îndrăgosteşte de Trestian, dar prin nu se ştie ce subtilităţi sufleteşti, satisface şi pe Titu Monta. Astfel ea e pândită mereu de gelozia casnică a soţului şi de aceea pasională a arhitectului. Insă adevărata ei dragoste e pentru Trestian, care însă, obosit, urmează sfaturile răposatei mame şi se căsătoreşte cu o tânără plină de ingenuitate, rămasă văduvă la timp oportun.

Este hotărît că autorul nu are deloc facultatea de a intui existenţele, totuşi n'ar lipsi goalele dealtfel noţiuni de tipuri. Vogalski, obezul sentimental şi copilăros, Balin, bancherul fără scrupule, dar onctuos, Rareş, gelosul fără vigilenţă şi vulgar afemeiat, Monta, blazat, snob, dar, prin bună extracţie, fin, ar putea constitui sub o pană liniştită puncte de plecare pentru caracterizări. Insă prezentarea tipurilor este discontinuă, enorm caricaturală şi adesea numai discursivă. Cât despre femei, ele par nişte demente. Prea sgomotoasă, prea declamatorie le este manifestarea, ca să se poată găsi vreo logică în purtarea lor. Pentru nişte femei de lume, lipsa oricărei etice şi mai ales a capacităţii de a interioriza dramele apare stranie. Actele lor sunt descreerate, absurde, şi totuşi autorul le colorează cu mari fraze lirice.

Dealtfel talentul lipseşte romancierului cu desăvârşire. Paginile se umplu cu convorbiri de o groasă platitudine, cu declamaţii şi cu observări de nivelul literaturii de magazine *).

Sanda e descrisă aşa:

„Sanda Rareş nu era un tip de frumuseţe, dar armonia liniilor şerpuitoare şi fine, îi împrumuta o eleganţă sprintenă şi o graţie sugestivă care se împerechea minunat cu gama variată a sufletului său".

Doctorul Petre:

„Indrăgostit de meserie, îşi consacrase toată energia suferinţei omeneşti. Pentru el medicina nu avea scopul îmbogăţirii, ci al apostolatului".

Titu Monta:

„...Titu Monta era de fapt un urmaş al rasei Don Juanilor — un urmaş degenerat însă, din cauza staturii sale neîmplinite şi a figurii mai mult comice decât sentimentale. Totuşi, ajutat de o inteligenţă sprintenă şi de o fantezie colorată, înzestrat cu darul vorbirii, ştia să joace orice rol monden dela nestatornicia patetică a arlechinului, până la scamatoria de lacrimi a lui Pierrot, cu o artă flexibilă, variată, aproape convingătoare".

O doamnă:

„... Rezemată de speteaza unui scaun, Lola Petroviceanu, un pui de femee plină de draci, cu ochii rotunzi, măslinii, vioi şi batjocoritori, plină la trup, cu pieptul zvâcnitor, — prototipul de frumuseţe al rasei noastre..."

Convorbirile eroilor în care se idealizează autorul însuşi sunt de acest detestabil nivel:

„— Eşti o minune de frumuseţe!

— Exagerezi!... Sunt femei mult mai... bine ca mine, şi totuşi nu le admiri la fel. Cel puţin nu te-am auzit niciodată...

— Uiţi însă, domniţă, că frumuseţea nu e numai fizică, ci şi morală. Felul cum se armonizează formele cu sufletul, rezultanta superioară şi estetică a acestei contopiri... iată adevărata valoare a femeei..."

„— Imi faci impresia, dudue dragă — .... — a unui trandafir care s'a ascuns după frunze numai şi numai ca să nu-l rupă nici o mână şi să nu-i dezmierde petalele nici o buză... Bietul trandafir uită că vine toamna şi că se va veşteji fără să fi împărţit cu nimeni parfumul..."

Dar mărturisirile de dragoste ale eroilor sunt mai ales prin „poezia" lor, prin declamaţie, de un prost gust penibil.

„— Ascultă-mi inima, Mircea... bate numai pentru tine!..

Ascultă-mi sufletul, Sanda, vibrează şi se mistue numai pentru tine!...

— Nimeni până astăzi n'a avut darul să mă înalţe atât de sus, de unde n'aş vrea să mai cobor niciodată...

— Fără tovărăşia ta, minune adorată, nu mi-ar fi fost îngăduit nici mie să ating norii şi cerul!"

„—... Dumneata mi-ai arătat, de pe poteca parcului artificial, creasta înaltă şi cercuită de zăpadă eternă a muntelui, şi m'ai întrebat dacă n'aşi vrea să urc pe culme ca să admir, înaintea altor muritori rămaşi în vale, soarele răsărind,..."

„— Vino, Sanda!..

— Unde vrei să mă duci?..

— Spre împărăţia fericirii!.."

— Maria!... O viaţă nouă începe pentru amândoi... [...] Adio suferinţă, adio lacrimi!.. Să trăim!... Să ne supunem legilor vieţii... Amândoi am sorbit cupa amărăciunii până la fund, am sângerat şi am lăcrimat în singurătate şi desnădejde... Amândoi am purtat un cimitir în suflet..."

După sute de pagini de astfel de ieftine romanţiozităţi, romanul se încheie printr'un oribil loc comun:

„Chiar în noaptea aceea Maria i se dădu întreagă..."

*

In fond romanul e lipsit de orice valoare şi autorul apare ca un Georges Ohnet amator. Insă în evoluţia romanului românesc se va reţine cu titlul de document sforţarea fie şi neizbutită de a observa aspectele vieţii mondene.

G. Călinescu

*) Motiv probabil pentru care a ajuns să facă vreo trei ediţii.

Călătoriile lui Guliver

Urmare din pag. 1

erilor sale? „Pentrucă ar fi prea mare mâhnire dacă aş scrie pentru glorie; singurul meu scop este *binele public*".

Aceeaşi motivare stă şi la baza militantismului său politic: „Miniştrii au o mare sarcină de împlinit şi au nevoie de mine, îşi dau, cu adevărat, osteneala să servească *interesul public* şi sunt fericit să-i pot ajuta. Acelaşi scop înalt îl cere şi celorlalţi: „Lady Masham n'ar fi trebuit s'o părăsească pe Regină, ci să abandoneze tot pentru ceeace este *interesul public*".

Nu de teama de a se pierde, ci pentrucă îi este impus să se exileze în Irlanda, renunţă scriitorul, aparent, la luptă. Aparent, căci odată retras la S. Patrik, indignarea sufletească, obligaţiile morale, îi frământă conştiinţa, îndemnându-l să nu se dea învins. Continuarea acestei lupte sunt *Călătoriile lui Guliver*.

In călătoriile în Liliput, Brobdingrag, Laputa, scriitorul aruncă o privire circulară asupra întregii vieţi de stat. Ochiul său vigilent, străbătând vălul formalismului, pătrunde până în miezul lucrurilor, denunţând fără menajamente toate lipsurile, propunând, la tot pasul, metode de îndreptare. Astfel aspra critică contra oricărei oligarhii politice e întovărăşită de largi sugestii privind selecţionarea corpului politic şi administrativ ca şi al elitelor. Tot aşa, criticile regelui uriaşilor privind iar viaţa de stat sunt completate de pricepute propuneri referitoare la Parlament, justiţie, finanţe, educaţie — ce s'au dovedit de-o constantă actualitate, în timp, chiar dacă pe alocuri strictul utilitarism al scriitorului împiedică concepţiile mai avântate. Semnalarea presupusului haos al vieţii de stat din Laputa — datorită faptului că posturile de conducere erau încredinţate savanţilor — dă iar prilej scriitorului să mânuiască câteva, tăioase ironii la adresa misticismului ştiinţific.

Cât priveşte reflecţiile asupra fericirii şi binefacerilor nemuririi — fizice nu spirituale — interesul lor stă în faptul că aruncă o puternică lumină asupra mizantropiei artistului, care se înfioară la ideea că s'ar putea să-i fie refuzată binefacerea de-a muri, de-a sfârşi plictisitoarea cursă, de-a intra într'un etern repaos.

Cea mai crudă dintre toate satirele e cuprinsă în *Călătoria în ţara cailor*. E destul să ne amintim că acei monştri care sunt yahon-zii, în imaginaţia scriitorului simbolizează rasa umană, pentru a avea măsura mizantropiei sale. Când stăpânul său Houyhnhum-ul îl asemuieşte cu yahon-zii, îi e imposibil să descrie oroarea şi uimirea de care e cuprins observând în acel ticălos animal formele umane. „Căci aceşti păcătoşi yahon-zi — cu toate că în acest timp erau cei mai mari prieteni ai oamenilor — îmi apăreau, sub toate raporturile, ca cele mai detestabile animale. Un fel de viclenie înăscută, o mare dispoziţie la maliţie, indocilitatea lor mai mare ca la toate celelalte dobitoace, natura lor pervertită, pofta lor nesăţiotsă de putere, de bogăţie, fac capabile aceste animale de toate relele, dacă forţa şi îndemânarea le sunt egale cu răutatea de care sunt capabile".

Acesta e portretul, sumar, al omului, aşa cum l-a văzut un suflet ros de amărăciune, căruia valenţele morale ale aceluiaşi suflet îi opune omul ideal, adică fiinţa umană la care raţiunea nu e problematică — şi nu e întrebuinţată pentru a perfecţiona şi înmulţi viciul — care e înzestrată cu simţul dragostei de aproape, al bunătăţii; care nu cunoaşte frivolitatea, desfrâul, fiind străină de orice patimă; care e dotată cu temperanţă, pasiune pentru muncă, simţul purităţii; ale cărei preocupări s'ar limita la prietenie, bunătate, ordine şi economie, câteodată la fenomenele naturii — numai cele vizibile — la vechile tradiţii, limitele curajului, regulile invariabile ale raţiunii.

Intr'o lume alcătuită din asemenea fiinţe spera scriitorul să-şi poată găsi liniştea deplină a sufletului şi a corpului, toţi acei care, ca şi el, nutreau pentru cealaltă aversiune, desgust, dispreţ. S'ar putea crede că aversiunea aceasta, ca şi toate defectele atribuite rasei omeneşti, sunt fructul unui suflet dezechilibrat, al unei minţi anormale. Peste secole, un alt mare irlandez al zilelor noastre, B. Shaw — celebru tocmai prin luciditatea minţii sale — nu e mai mărinimos cu speţa umană. Aceasta fiind, ca să zicem aşa, în ordinea firească a lucrurilor.

Căci prea atentă şi prea constantă, observarea mediului înconjurător, sădeşte în suflete toată jena nemulţumirilor, mergând dela desgust la disperare. Cum înclinarea aceasta nu este decât reverberaţia unei naturi adânc etice, şi cum lumea nu se îndreaptă la dorinţa expresă a cuiva, marii observatori au fost dublaţi de crunţi mizantropi. Voltaire a dat o soluţie, în aparenţă nu prea crudă, dar în fond nimicind în om tocmai ceeace-l diferenţiază de celelalte animale: putinţa de a raţiona („Travaillons sans raisonner, c'est le seul moyen de rendre la vie supportable"). A. France, în disperare de cauză, a propus, nici mai mult nici mai puţin, decât sfărâmarea planetei. („Puisque la richesse et la civilisation comportent autant de causes de guerre que la pauvreté et la barbarie, puisque la folie et la mechanceté des hommes sont inguérissables, il reste une bonne action à accomplir. Le sage amassera assez de dynamite pour faire sauter cette planète. „L'Ile des Pingouins").

Mai ponderat, şi poate mai oţelit sufleteşte, Swift şi-a păstrat calmul până la sfârşit. Chiar dacă în cursul scrierii, consiliul cailor hotărăşte exterminarea rasei yahon-zilor, post-faţa *călătoriilor* mărturiseşte marea preocupare a artistului de îmbunătăţirea rasei umane nu de nimicirea ei. Lăsând la o parte orice procedeu literar, scriitorul îşi expune sincer intenţiile. „Scopul meu principal a fost, scumpe cititor, să te instruesc, nu să te distrez. Scriu în nobilul scop de-a instrui, de-a ameliora speţa umană, propovăduind adevăratele principii ale onoarei, justiţiei, adevărului, temperanţei, spiritului public, forţei, pudoarei, prieteniei, bunei cuviinţe, devotamentului. Scopul real al unui scriitor de călătorii trebuind să fie, întotdeauna, de a-l face pe om mai bun şi mai înţelept, de a-i perfecţiona inteligenţa şi prin bunele şi prin relele exemple extrase din ceeace a văzut în ţările străine".

Exemplele rele i le-a procurat mediul înconjurător, lumea în general; cele bune, atribuite unor lumi imaginare, sunt produsul fiinţei sale morale.

Refugiindu-se în abstract, scriitorul nu a urmărit numai să se sustragă rigorilor momentului politic. El a urmat îndemnurile lăuntrice ale sufletului său un fluviu străbătut de curenţi contrari: nevoia de-a biciui moravurile unei omeniri decăzute, fiind înfrânată de grija de a nu altera grăuntele de umanitate pe care şi cea mai pierdută fiinţă îl poartă ascuns în adâncul firii ei.

Sanda Popescu

Sfârşitul lumii?

In „Le Temps" d. Robert Kemps scrie un articol despre sfârşitul lumii, care — după unii astronomi — trebuia să se fi transformat în cenuşă acum câteva zile în urma ciocnirii pământului cu un alt corp ceresc...

Pentru oamenii răi, brutali, — autorul n'are nici o milă. Las'să se ducă dracului pământul!

Dar — revine d. Kemps — pe pământ sunt animale şi flori. Pentru acestea, oare nu-i păcat să se sfârşească lumea?

Autorul recunoaşte că gândurile-i sumbre ar fi pe loc împrăştiate de zâmbetul unui copil, de un cântec, de o rază căzută pe-o floare delicată...

Intr'adevăr, pentru animale şi flori, — caşi pentru o mamă care se sacrifică sau pentru un călugăr îngenunchiat în faţa icoanelor, — pământul merită să mai trăiască.

Păcat însă că d. Kemps n'a trecut — în rândul exemplarelor de elită ale omenirii — şi pe savant.

Mama ascultă de porunca naturii. Işi hrăneşte propriul ei trup, sub altă formă. Işi asigură uneori — chiar fără să-şi dea seama — sprijinul bătrâneţelor.

Călugărul — rugându-se pentru noi — îşi aranjează, şi el, un loc bun în ceruri... şi încă pentru eternitate.

Dar omul de ştiinţă? El este complet dezinteresat. Munca lui nu-i răsplătită nici pe pământ, nici pe lumea cealaltă, căci, de cele mai multe ori, savanţii nu-s religioşi. Ei îşi sacrifică viaţa pentru căutarea adevărului.

Şi care-i muncasavantului? L-am văzut lucrând pe d. prof. dr. Fr. Reiner — fie în sala de disecţie, în vapori de formol, fie în laborator cu ochiul de-asupra microscopului, fie în bibliotecă printre tomuri cu literă măruntă.

Această muncă trudnică cum este răsplătită? Cu un salar care de-abia ajunge pentru cumpărări de cărţi şi reviste, pentru un voiaj de studii...

Iar când savantul este la apogeul său — atunci legea îl scoate la pensie, locul său şi produsul muncii lui revenind unui farseur.

Misiunea de savant oare nu poate fi comparată cu ocupaţiile mamei şi cu rugăciunea preotului?

Pământul n'ar trebui să se prefacă în cenuşă.., nu numai din pricina mamei şi a călugărului, ci mulţumită şi savantului care n'a isprăvit de descoperit toate tainele vieţii.

M. Sevastos

Prostologhicon

Intr'un stil cronicăresc de pură invenţie, d. Adrian Maniu, cu obişnuita-i schimonoseală ne vorbeşte (*Universul* din 3 Aug. 1939) despre „false freşti". Cam cum ar veni chestia? Un „freşt", doi „freşti"? O „freştă", două „freşti"? D. Sextil Puşcariu, din mediul academic, ne recomandă pe drept cuvânt în al său *Vocabular ortografic* formele „frescă", „fresce".

* *

O miorlăitură maximă este articolaşul *Grădina celor cari au fost* de acelaşi împleticit la limbă domn Adrian Maniu. Nu mai vorbim de sucita frazeologie! Ne întrebăm numai de unde vine o atât de dulceagă şi etică simţire la un poet care ar trebui să fie ceva mai puţin plat. D. Maniu plânge cu lacrimi neglijarea mormintelor şi emite nişte prostii late. De pildă propune să se sădească deasupra fiecărui mormânt câte un pom fructifer care să aducă „în fiecare an belşugul roadelor, ca o pomană din preajma sufletelor răposaţilor". Adică d. Maniu crede că prunii cresc din... suflete. Adică să mâncăm fructe cu sucuri din intestinele şi ficaţii răposaţilor! Apoi mai doreşte d. poet Adrian Maniu ca „şcolarii îndrumaţi de preoţi" să meargă să se reculeagă prin cimitire şi bine înţeles să mănânce fructe din mormânt. A se slăbi cu moralităţile. Morţii cu morţii, vii cu vii. Părăsirea decentă, treptată, a cimitirelor e un semn că ne dăm seama de imposibilitatea de a gândi universul prin fenomen. Dacă am cultiva cu atâta sentimentalism mormintele, n'am mai avea loc de arătură.

*

Mi-aduc şi-acum aminte de verile de dinainte de războiu. In grădina Blanduziei o trupă de excelenţi actori, cei mai mulţi societari ai Teatrului Naţional, reprezentau comedii vodevilistice pline de veselie. Şi ce actori! Amintiţi-vă de bătrânul Toneanu! La Oteteleşanu era opereta cu Leonard. Spectacole uşoare, dar fine, stârnind dorinţa de artă mai înaltă. Acum o ceată de cabotini reprezintă în faţa unui public fără nicio educaţie artistică desgustătoare improvizaţii. O piesă se chiamă: *Ai cui sunt pantalonii?* O actriţă de grădini, fără talent, dar cu ambiţia exibării, reprezintă la un teatru propriu „Nataliţa Pavelescu" (concurenţă probabil teatrului Sarah Bernhardt!) „reveleţia stagiunii de vară" „comedia revisto-muzicală *Luna de Miere*" unde sunt şi „şlagăre muzicale". In altă parte se poate vedea *Mielul verde* (care probabil paşte iarbă albă). La acest spectacol ne asigură reclama se pot auzi „melodii divine". Vivaldi, Händel, Glück, Bach, şi ceilalţi, vai voua!

*

Cine spune că în Mica Românie de altădată nu se citea? Ba se citea cu mult mai mult decât în România Mare cu 20 milioane locuitori. *Apus de soare* al lui Delavrancea ajunsese în 1912 la *zece mii exemplare* tiraj.

*

Cât de încăpăţânaţi sunt oamenii în erorile lor! *Universul*, gazetă românească de largă răspândire, de ale cărei bune intenţii naţionale nu ne îndoim, cultivă cu frenezie prostia şi falsul. Nu de mult publicase nişte articole de Octav Minar despre pretinse discuţii ale „Junimii" în jurul lui Leopardi şi despre călătoria lui Eminescu în Italia. Din această din urmă temă a făcut şi un soiu de roman cu pretenţii totuşi de informaţie inedită. Şi totul, vai, e falsificaţie. Octav Minar e un plastograf. In nr. din 5 August 1939 al *Universului* apare un alt articol de nefericitul Minar: *Veronica Micle, cincizeci de ani dela moartea poetei*. Acolo se spune: „poetul moare în ziua de 15 Iunie 1889 ucis de Petre Poenaru, celebrul tenor, tovarăşul inconştient de ospiciu, pentrucă Eminescu refuzase să-i dea o bucată de pâine". Dar acest lucru, se ştie, nu-i adevărat. Eminescu n'a murit „ucis". Cum se poate ca *Universul* să răspândească prostia, făcând profesorilor dificilă misiunea în şcoală?

*

Tot în acel articol ni se dă o serie de „inedite". Eminescu scrie Veronicăi:

„Adormind seara cu gândul la tine şi deşteptându-mă dimineaţa tot cu el, aş putea să-ţi scriu toată ziua fără ca să obosesc, dacă cetitul nu te-ar obosi pe tine. Nu ştiu de ce orice lucru, chiar acelea care n'au afece deloc cu tine îmi aduc aminte de tine. Ce ai tu a împărţi cu teii, cu florile şi frunzele de tei.

„Poate unde eşti aşa de dulce ca mirosul florilor acestora. Şi dacă se întâmplă pe tine să te văz, — desigur că la noapte un tei o să visez; iar dacă se întâmplă să întâlnesc un tei, desigur toată noaptea visez la ochii tăi.

„Nu rimează bine, gentilesse absolue, dar nici inimele noastre nu rimează, căci a mea îi urîtă şi a ta e albă şi subţire şi tot se strâng câteodată într'o singură strofă de zece degete.

„Altfel, dulce şi drăgălaşă amică, m'am prostit cu desăvârşire şi sperez dela îndurarea cerului că nu mă voiu cuminţi niciodată, cel puţin faţă cu tine, nu. Şi n'am măcar un portret bun al tău. Sub un portret bun aş înţelege unul fără coafură înaltă pe care capul tău cel mic să ocupe proporţiile lui proprii, căci numai pe acesta îl iubesc.

„In genere te iubesc în proporţii cât se poate de proprii. C'est une grande méchanceté. De acela-ţi sărut mânile fără mânuşi, ochii fără ochelari, fruntea fără pălărie şi te rog să nu mă uiţi mai cu seamă când adormi".

Mă rog, din ce dată e scrisoarea şi mai ales unde-i originalul? Aşa de darnic în clişee, de ce d. Octav Minar nu ne dă un facsimil al scrisorii? Vă spun eu pentru ce. Pentrucă d. Octav Minar nu are nicio scrisoare şi chestia din *Uuniversul* e un *fals*, bun de păcălit eruditi ca redactorii acelei gazete.

*

Poate cineva să mă întrebe cine e d. Dan Botta? Este, răspunp eu, un versificator care parodiază pe Barbu, combinându-l cu Paul Valéry şi cu poezia populară, în nişte curgeri goale de silabe de felul acesta:

Drumuri mediane,
Plaiuri şi savane,
Lande monotone,
Lirice Oenone,
Duceţi-mi la vale
Albele ovale.

(Turma nici sublimă,
Nici savantă, ci
Oaia unanimă,
Clară ca de zi).

Ceruri paralele,
Duceţi-mi cu ele
Ultim ciobănel,
(Frate mi-e şi el).
Cu ochii prea plini
De-aquatici, trişti crini,
Flautele pline
De limpezi albine.

*

Un cititor al jurnalului nostru care vrea să-şi păstreze anonimatul, ne trimite spre publicare această poezie hermetică:

Pe-un limfatic plaiu
La sublimul raiu
(Nu fii sibilină
Piatră alcalină!
Fii lucidă, exactă
Ca o cataractă!)
Vaca generală
Sus pe catedrală
De gheţari opali
Mult septentrionali
Păştea mătrăgună
Din moarta lagună
(Hi vacă nebună
Nobilă străbună!)
Iar un păstoraş
Cubic, drăgălaş.
Ditr'o piculină
Orphelică, lină
Zicea strict, duios,
Cântec numeros
Trismegistic c'ân
Nordul corsican.

*

Cât sunt de cultivaţi mulţi din poeţii noştri se poate vedea din exemplul de mai jos. Sandu Tudor, aventurier fără niciun talent, care a izbutit totuşi pe vremuri să fie luat în serios de cercul *Gândirii*, al *Sburătorului* şi al *Convorbirilor literare* tipărise un volum de versuri intitulat *Comornic*. Autorul se gândea firesc la „comori", voind a spune că volumul e un tezaur de poezii. Insă „Comornic" e numele unei dregătorii. Comornicul era un soiu de uşier.

OCULTISM

— Metodă chinezească de a ghici viitorul —

O metodă răspândită în China, asemănătoare ghicitului în cafea dela noi, e observarea unei carapace de broască țestoasă arzândă. Această metodă e veche de aproape 2000 de ani înaintea erei noastre și e citată în Chou-King.

Uneori se întrebuințează o mică broască vie, împreună cu o tavă și 36 cărți de joc. Vrăjitoarea chinezoaică așează aceste cărți pe tavă împrejurul unei grămezi cu orez. Ea împlântă în aceste grămezi mici bețișoare parfumate (hiang), pe care le aprinde, le descântă, apoi pune broasca pe tavă. Animalul se plimbă încet și se oprește din când în când. Cele trei prime opriri, arată cele 3 cărți, care vor permite să se cunoască viitorul celui interesat.

Horoscop săptămânal

13—19 August st. n.

| La data stilului vechiu se vor adăuga 13 zile |

13 August Temperament impulsiv. Situații susținute. Prieteni folositori.
14 „ Entuziasm artistic. Situații, chiar modeste, în sferele înalte.
15 „ Viață publică strălucită și bine meritată; nemulțumiri de ordin familial.
16 „ Inteligență. Situație inferioară meritului.
17 „ Spirit pătrunzător. Viață liniștită.
18 „ Caracter autoritar și foarte muncitor.
19 „ Fire distrugătoare. Lupte în viață pe toate planurile.

Nostradamus

Iluminatul castan

Tout s'illumine, tout s'échauffe, tout s'ouvre, tout se dégage!
Peu a peu croît et se propage
Un espèce de joie pure et simple, une espèce de sérénité,
La foi dans le futur été!

Paul Claudel

Fereastra deschisă spre câmpuri tăcea.

O! l-am văzut,
L-am văzut zile 'ntregi cum creștea;
Cu degete moi căuta
Lumina cerească, — a Ta.

L-am văzut,
L-am văzut cum creștea;
Fereastra deschisă tăcea
Frunzele lin legăna,
Melodic și lin legăna...

Și tată-l acum în marele cer
Cu fruntea lipită de cer;
Orele cinci din zi au bătut
Și sufletu-i crește tăcut, mai tăcut...

George Fonea

E cald...

E cald... și prin ferestrele deschise,
Pătrunde stol de raze și de vise
Și capu 'n palme tot mai greu se lasă,
In timp ce stau cu coatele pe masă...

Tăcerea m'a cuprins ca într'o plasă;
Vre-un deget ca să mișc, prin gând nu-mi trece...
De lene, chiar și ceasul de pe masă,
A 'ncremenit la zece fără... zece.

Tăcerea e a tot stăpânitoare...
Nemaiputând să șadă în picioare,
Un scaun șchiop s'a rezemat
de pat...

Și — când în juru-mi totul dormitează,
O muscă, pe-un perete traversează,
Pe-o hart' a Europei, țări
și mări...

N. Cristescu

Friedrich Nietzsche

Urmare din pag. 1

dită — dar proprie spiritelor mari. In ultima fază a concepției sale — naturalismul — Nietzsche introduce teoria „veșnicelor reîntoarceri".

Totul se va întoarce la punctul de pornire și această evoluție în cicluri — va da posibilitatea omului să treacă prin aceleași clipe și stări sufletești. Prietenia cu soții Wagner, clipele petrecute împreună, acea beție de fericire — datorite unei calde înțelegeri — nu puteau să piară pentru totdeauna. Nietzsche va retrăi aceste clipe sublime în momentele repetate ale veșnicelor reîntoarceri... Incă odată voința de fericire, chiar și efemeră — a filosofului, anticipează una din laturile concepției sale.

In zilele noastre, reprezentanții unui curent politic — în căutarea unei paternități ilustre — au găsit de cuviință să declare pe Fr. Nietzsche drept precursor incontestabil al unei concepții de stat. Cartea recentă lui A. Baumler: „Nietzsche, als Philosoph und Politiker" este semnificativă din acest punc de vedere. Este, însă, mai mult ca sigur că filosoful, care trimitea scrisori scandaloase Kaiserului german, este departe, totuși, de orice preocupare politică. Rămân însă memorabile cuvintele gânditorului: „Imperialismul junkerului german niciodată, al culturii, da!" Mai mult, tot antidemocratismul lui Nietzsche, tot aristocratismul său, este gândit în favoarea culturii, — a triumfului ei. Supra-omul lui Nietzsche este înainte de toate un „Kulturträger" și numai lângă carul triumfător al culturii, Nietzsche admite disperarea sclavilor în lanțuri.

Leo Cezza

BIOGRAFIA

NADSON

Simon Iacovlevici Nadson n'a trecut granițele țării ca Pușchin sau Lermontov, dar pentru vremea în care a scris este caracteristic nu numai spiritului slav și rus, dar și perioadei romantice.

Poetul a fost foarte cunoscut în timpul său și astăzi încă n'a pierdut cu totul popularitatea.

Deși cultiva o poezie ideologică, nu se poate spune că avea idei, gândirea lui fiind destul de superficială. Un sentimentalism vag îi complesea apoi efuziunile lirice mergând până la trivialitate. Dar poetul avea căldură, comunicativitate, un frumos spirit de sinceritate, calități astăzi neglijabile, foarte apreciate însă altădată. La acestea se adăuga un pesimism organic, adesea monoton, nu lipsit însă de amploare. Versurile lui sunt erotice, unele înfățișează peisagii picturale, coloristice. A fost deasemenea un patriot datorită poate și carierei sale militare (ajunsese ofițer) atrăgându-și mai ales simpatia tinerilor.

Ritmul suplu și stilul firesc în care își exprima sentimentele i-au ușurat dintr'odată răspândirea într'un public cât mai larg, cu toate că n'avea încă o personalitate și suferea influențele antecesorilor. Nadson a circulat mult în Basarabia fiind tradus și în românește de diferiți poeți între care și Alexei Mateevici.

E greu să-ți închipui o viață mai tristă, mai plină de chinuri decât scurta trecere pământească a lui Simon Nadson.

Copilăria singuratecă și tristă, adolescența grea și în luptă continuă pentru elementarele mijloace de traiu și moartea, o moarte dureroasă în chinuri și torturi de neasemuit, atunci când el era înconjurat de simpatia și admirația multora și când viitorul îi surâdea mai mult decât pronunțător.

Simon Nadson s'a născut la Petersburg, la 14 Decembrie 1862. Din partea tatălui originea sa era evreească. Mama sa, dintr'o aristocratică familie rusească, se distingea printr'o frumusețe extraordinară. Moartea tatălui său s'a produs când Simon era încă un copilaș micuț. Mama îi rămase văduvă cu doi copii și trebui să lupte mereu cu crunta mizerie.

Poetul era strâns legat de mama lui și o iubea cum nu se poate mai mult.

El intră în cursul preparator al unui liceu clasic, iar mama sa se căsători pentru a doua oară în chip nefericit însă, căci soțul ei, într'un acces de nebunie, se spânzură. Tragedia mamei a impresionat profund pe viitorul poet.

In curând mama sa moare de tuberculoză continuând însă să muncească în calitate de învățătoare până în ultima clipă a vieței sale. Copilașul plăpând, profund meditativ și mereu adâncit în contemplație este pur și simplu zdrobit. E foarte impresionantă poezia „Mamă".

Nadson citea mult și medita asupra celor citite. In agenda sa (pe care a început s'o ducă dela vârsta de 11 ani) găsim înșirări de cărți diferite citite fără sistem și unele grele, mult prea grele pentru mintea neștiutoare a acestui copilaș răscolitor, mereu în căutarea unei rezolvări de probleme.

Nadson își vărsa tot amarul și își însemna toate nădejdile în agendă, unicul său prieten.

La vârsta de 14-15 ani scria poezii, unele din ele de o rară frumusețe. Poeziile sale sunt simple, trăite intens și poate de aceea atât de impresionante. Nadson era foarte îndrăzneț. Răspunsurile sale întotdeauna ferme puneau la punct pe ori cine. La școală a fost de multe ori pedepsit pentru atitudinea sa sfidătoare, ireverențioasă. El iubea mult natura și însemnările făcute la vârsta de 14—15 ani dovedesc un simț artistic desvoltat și o plasticitate admirabilă a descrierii. Iubea deasemeni muzica și cânta minunat din vioară. Avea și o voce fermecătoare. Nadson era totdeauna frământat de probleme chinuitoare: a existenței, a vieții de dincolo de moarte, etc. In viața de toate zilele era ceeace se numește un idealist în sensul cel mai înalt al cuvântului.

Avea un dispreț organic pentru bani și împrumuta oricui tot ce avea în buzunar supărându-se grozav când îi pomeneai de asta. Poeziile sale aveau un succes enorm și editurile îi propuneau condiții avantajoase.

In ultimii ani ai vieții sale dela 20—24 ani era grav bolnav de ftizie, avea hemoptizii. Vrăjmașii săi au pornit o josnică ofensivă de ponegrire a acestui tânăr poet despre care vorbea toată Rusia. Ei s'au folosit de toate mijloacele și un articol publicat în ziarul „Vremea nouă" îl zdrobi cu totul pe poetul sensibil din fire. Doctorii îl sfătuiau să plece în străinătate, el însă refuza categoric spunând că vrea să moară în patria sa. Muri după o cumplită agonie cu halucinații, murmurând mereu în neștire: mai repede, de s'ar sfârși!

Era într'o frumoasă dimineață de Ianuarie. La 19 Ianuarie al anului 1886, la Ialta. Nadson s'a stins în vârstă de douăzeci și patru de ani mai înainte ca talentul său să fi ajuns la o dezvoltare deplină.

Iosif Balțan

Cronica mizantropului

De ce nu se citește?

Că nu se citește mai nimic în comparare cu anii dinainte și numaidecât după războiu este un fapt indiscutabil și-l tăgăduește numai cine nu cunoaște situația. Am arătat felurite cauze, dar e una fundamentală, interesând cultura în general. Și e un lucru hotărît că intensitatea culturii este o problemă capitală pentru noul Stat român. Această cauză este: bogăția țării, sau mai bine zis bogăția alimentară, pe deoparte, și sărăcia alimentară, adică subalimentațiunea, pe dealta. Pare paradoxal, dar vom dovedi.

Optzeci la sută din Români sunt țărani, care țărani se subalimentează, depunând sforțări mari pentru agonisirea câtorva saci cu porumb. Nu se poate pretinde unor oameni sdrobiți de oboseală să mai petreacă. Intr'adevăr țăranul nu citește nimic, nici măcar biblia, nu se duce la cinematograf, nu are nicio satisfacție gratuită afară de somn. Dacă prin felurite mijloace, ruralii ar fi mai cuprinși, având gospodărie complicată și slugi care să-i scutească de muncile prea brute, atunci ar căuta plăcerile mesei și ale casei, ar căuta să aibă pian în casă pentru fete ori măcar un aparat de Radio, o publicație oricât de proastă și câteva cărți oricât de neînsemnate. Și cu asta s'ar crea o bază. Baza aceasta există în Occidentul sărac, unde țăranul se hrănește bine, bea vin la masă, are un interior cu mobile și citește o gazetă.

Deci optzeci la sută din Români nu citesc prin definiție. Dar ceilalți 20% ? Aceștia sunt orășenii, din care firește trebue să scădem măcar jumătate ca nefiind în vârsta citirii. Acești orășeni mănâncă îngrozitor. Ieșiți pe străzi acum vara și vedeți cum mii de burghezi care n'ar da câtiva lei pe o carte, cheltuesc sute ca să se îndoape cu cărnuri și băuturi. Pot fi în România orășeni care nu mănâncă, din mizerie, într'o zi, dar când dau de un ban, ei consumă ceeace n'ar putea consuma un parizian bogat. In crâșmele periferice, cărnurile, mușchiurile, cârnații, momițele, stau la ghiață sau sub perdea în mormane. Și toate aceste cărnuri tâmpesc.

Ușurința cu care se poate câștiga porția zilnică de carne este așa de mare încât cerșetorul refuză darurile în natură și cere bani. Este vădit că acest orășean prea îmbuibat nu mai găsește nicio plăcere în existența de toate zilele și caută excitante violente: mâncarea cu petrecere și chiote.

Este iarăși caracteristic că proletarii, adică orășenii săraci, sunt aceia care citesc cărți și reviste. Ei caută în discuția de idei și în ficțiune satisfacerea iluzorie a năzuințelor spre o viață mai bună.

Unde au apărut marile civilizații? In Grecia, Italia, regiuni aride putând să hrănească ușor populația, dar fără s'o îmbuibe. Franța de azi e o țară relativ bogată, dar cu o relativă și permanentă foamete față de îmbuibarea noastră. Țăranul de acolo trăiește atât de bine, încât tinde să-și rotunjească viața cu satisfacții de ordin spiritual. Morcovul e scump și din trei morcovi scoți bani buni. Orășeanul însă nu are prilej să petreacă cu mâncăruri. Gastronomia e tocmai un mod de a masca sărăcia alimentelor, de a le da o pointă, extranutritivă. Gâsca, rața, curca sunt păsări de muzeu. Aparița lor pe mese produce senzații de natură socială. Acolo cetățeanul caută satisfacții în afara alimentației. Un Român vesel cere un rând, apoi, mai vesel, mai cere un rând de cărnuri fripte și de băuturi. In Franța o asemenea faptă atrage atenția autorităților. Nimeni nu cumpără de prisos o sută de grame de carne. Animalelor li se procură alimente speciale. Dela mese nu rămâne nimic. Francezul rămâne dar cu o măsură de foame pe care și-o împlinește altfel, plimbându-se pe bulevarde, stând pe băncile publice și citind. De bună seamă că nici în Franța nu se mai citește acum atât și preferința e și acolo pentru ce e mai rău. Dar se citesc gazete, mai ales săptămânale, gazete cu tiraj enorm câteodată, care nu satisfac pe omul căutător de volori absolute, dar sunt admirabile pentru omul mediu. Căci Candide, Gringoire, Ric et rac, etc., jurnale citite la noi de câțiva oameni subțiri, unii snobi, în Franța, sunt gazete ale păturii mijlocii. Occidentalul cere gazeta, fiindcă îi lipsește totdeauna ceva: salariul e mic, chiria scumpă. In gazetă el vrea să ia parte la discutarea acestor probleme grave. Cine mănâncă însă cărnuri fripte și bea vin, suportă cu seninătate toate problemele. Evreii citesc proporțional mai mult ca alții. Pe ei îi roade mereu o chestiune, chestiunea lor, și vor să scruteze atitudinile. Cu cât individul e mai bogat cu atât citește mai puțin. Milionarul respinge revista obraznic, săracul o primește cerând o reducere. Soluția este așa dar ridicarea bunei stări a țăranului și sărăcirea orășeanului. Avem nevoie la orașe de o suprapopulație pentru ca tot omul să cumpere o jumătate de pâine și un jurnal: pâinea ca să-și potolească foamea, jurnalul ca să afle ce spun ideologii în privința putinții de a-și procura și cealaltă jumătate de pâine.

Aristarc

Indiscreții și Anecdote

Ion Nădejde înebunise prin *Contemporanul* tinerimea vârîndu-i în cap idei ateiste. Ca o probă de astfel de înrâurire stă următoarea corespondență: Liceanul Const. Graur din Botoșani scria vărului său, licean și el, Henric Sanielevici, o carte poștală cu următoarele întrebări:

„Te rog să-mi comunici ce este socialismul și dacă există Dumnezeu".

Sanielevici răspunse prompt: „Socialismul e mișcarea muncitorilor împotriva trântorilor; cât despre Dumnezeu, te anunț că nu există".

*

Gloria „parșivă muiere", vorba amicului nostru Crevedia, muncește pe mulți și unii se gândesc s'o câștige prin orice mijloace, crimă, sinucidere singulară, etc. Marii criminali nu sunt lipsiți de vanitatea de a deveni obiectul atenției generale. Ca o pildă de căutare a gloriei oricum trebue amintit cazul lui Erostrat care dădu foc vestitului templu al Dianei din Efes, ca să devină celebru, și apoi mărturisi isprava. E drept că și-a atins ținta de vreme ce știm de el.

*

Gustave Kahn, care era bogat, crezându-se bolnav, merse la doctor. Acesta îl întrebă după consultație ce meserie are și Kahn declară că era inventatorul versului liber. Doctorul își zise că un poet nu poate fi decât sărac și cuprins de milă îi pretinse ca onorariu numai cinci franci.

*

Pierre Leroux fiind invitat la masă de Bertrand, împreună cu Taine și alții, la un restaurant, în momentul când chelnerul aducea restul la o sută de franci pe o farfurie, luă farfuria, deșertă monedele de argint în palmă și zise:

— Îți mai trebue gologanii ăștia?

Și fără să mai aștepte vreun răspuns vârî totul în buzunar.

*

Taine cunoscu pe Pasteur în serviciul lui Gabriel Hanotaux, la Archivele Ministerului de externe. Fiind anunțat Pasteur, Taine întrebă:

— Este oare acel savant care duce polemici atât de violente cu privire la microbi?

La rândul lui, Pasteur se interesă.

— Este oare vestitul Taine marele scriitor?

Taine vru să nu piardă ocazia și puse savantului această netedă întrebare:

— Domnule Pasteur, permite-mi să te întreb: ce gândești din punctul de vedere al științei despre nemurirea sufletului?

Pasteur zâmbi:

— Ah, domnule — zise simplu — n'ai să găsești răspuns la această chestiune în retortele noastre.

*

Dumas făcea obișnuita vizită academică lui Thiers.

— Ai dreptate — îi zise Thiers — fă vizite, vezi pe toată lumea, așa e obiceiul, trebue să te conformezi obiceiului... și apoi aceste vizite, în definitiv, ne sunt foarte utile. Mă rog, un mare senior se prezintă la Academie, fără nici un titlu și lumea e hotărîtă să-l primească. Ei bine, după alegere, oamenilor care te întrebau: „Cum de-ați ales pe Prințul cutare? n'a făcut nimic..." noi le răspundem: „Dați-mi voie, dați-mi voie, a făcut ceva". „Și ce anume?". „Vizite".

*

Din *Facezie*:

Intr'o zi de sărbătoare un preot din Florența primea, înainte de slujba jertfei, daruri dela credincioși; și precum e obiceiul, cui dădea îi zicea:

— Pentru unul veți avea o sută și veți moșteni viața cea fără de veac!

Un bătrân nobil, care dădea o para, auzind aceste vorbe, zise:

— Aș fi mulțumit să-mi înapoieze măcar capitalul.

*

Nevasta unuia, după câțiva ani de căsătorie, fu repudiată sub cuvânt că era stearpă. Intoarsă în casa tatălui, acesta în taină o întrebă de ce nu făcuse tot ce putuse, fie și cu alte persoane, ca să aibă copii.

— Tată — zise ea — eu n'am nicio vină: căci m'am folosit de toate slugile și chiar de grădari, ca să rămân grea, și nu mi-a ajutat la nimic.

Tatăl se văietă de nenorocul fetei care n'avea nicio vină de sterilitatea ei.

POȘTA REDACȚIEI

Enache Cocoloș, Buc.: Eterna anonimă! Totul este mâhnitor de fals, dovadă că nu cunoașteți mai deaproape existența omului. „Tendență" negramatical? Dar Maiorescu îl folosește exclusiv și pe drept cuvânt, căci zicem „tendențios" și nu „tendințios". „Tendință" e o alterare, prin asimilație, acceptată, dar nu singura corectă. *N. Dumitrescu, Buc.:* Numele, probabil, fictiv deci avem de afăce cu o anonimă. Unde ești tu Caragiale? Mai avem vechi anonime din aceeași sursă unde noi nu eram așa de „prețuiți" ca acum". *Un cititor, Buc.:* Anonimă, fără îndoială dela același de mai sus. *Un [alt] cititor, Buc.*, Idem. *Fidel cetitor, Buc.*, Idem. *S. P., Sibiu:* Primit mss. care se va publica și așteptă și trad. d-lui Maior. *Pyna Leventin, Bacău:* Vi s'a răspuns în nr. trecut. *Fl. Stoenescu, Buc.:* Se va publica articolul despre Shaw dar într'un număr viitor, deoarece mai avem unul despre același autor. *P. Șerbănescu, Tg. Mureș:* Nu mai vă ocupați, domnule colaborator, de această literatură englezo-americană ce se traduce acum la noi. Huxley acesta, de care se face atâta caz, nu mi se pare așa de interesant. Informați-ne despre literatura mai rară, mai subtilă, necunoscută la noi. Probabil că vom folosi totuși articolul. *Dumitru Baciu, Unteni:* Revista noastră ține mai ales să orienteze pe cititori, să le dea simțul valorilor, adică spiritul critic. Apelând, cum ați făcut, la o altă revistă, fără interes p. literatură, și acceptând a primi acolo la Poșta Redacției mesagiile unui necunoscut, dovediți a nu fi folosit nimic din contactul cu noi. *G. N. Veghe, Buc.:* Reținem biografia. Poeziile arată o evoluție îmbucurătoare. Cumpărați, vă rog, nr. pierdut dela librării (C. Rom., etc.) Redacția nu are amestec cu Adm. *Lt. C. Dj., Iași:* Răspuns direct. *El. Mft., Iași:* Biografia „Lagerlöf" este, vai, prea scurtă. Dublați-o. O aștept. *N. Mark, P. Neamț:* Epigrama este inofensivă. Dar ne-am hotărît să nu mai publicăm epigrame. E un gen ce n'are deaface cu literatura și de care se abuzează la noi. *N. Mark, P. Neamț:* Primit și c. p. *Neta C.:* Același lucru. Ieșiți din pseudonimat. *Gero, R. Sărat:* Reținem articolul. Studiul ce pregătiți, dacă are atitudine negativă, trebue redactat cu mult tact. Știți de ce. *D. Mercaș, Iași:* Toată simpatia și p. recenzent și p. autorul recenzat, dar problema nu-i din cadrul revistei noastre. *Ștefan Grig., Brăila:* Răspuns direct. *B. Căuș, Constanța:* Răspuns direct. *Radu Racoș:* Câteva versuri merg. Versificație mai strânsă și economie de vorbe. *Iosif Balțan, Volintiri:* Merge biografia. Restul încă prea vaporos. *Gh. Edvoror, Buc.:* Merge traducerea. *I. Gaston, Buc.:* Dacă ați da mai multă personalitate formală poeziilor (prea în stil Eminescu-Goga) ar fi ceva. O să încercăm a pune „Casa bătrânească". *Ang. Silb., Botoșani:* Corect, dar nu încă suficient de semnificativ. Până la clarificare, fă articole de informație. *Alecu Vellea, Cluj:* Se va publica „Prietenie". *V. Al., Bacău:* Se va pune în nr. viitor.

Errata

In nr. 32, p. II, c. 2, r. 7 se va citi: *ochiul* recunoaște; tot acolo r. 19: din pură plăcere plastică *poetul* umple tabloul...

Toată corespondența redacțională, cărțile și revistele se vor trimite d-lui G. Călinescu, strada Aviator Th. Iliescu No. 47, București III.

Secretar de redacție / G. Ivașcu — Imprimeriile ziarului „Iașul" — Strada Uzinei No. 53 — Telefon 1359 — Iași